

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

חוק וסדר בלטינית: קריאה במקורות של המשפט הרומי - 39717

תאריך עדכון אחרון 03-11-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר מתיאס שמידט

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: matthias.schmidt@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ימי ב' - 13:00-14:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

באלף השנים שבין "חוק שנים עשר הטבלאות" של הרפובליקה המוקדמת לבין הקודיפיקציות המסיביות של יוסטיניאנוס בשלהי העת העתיקה, הרומאים פיתחו כנראה את מערכת המשפט החילונית המתוחכמת והמקיפה ביותר של העת העתיקה, שנותרה בליבה של מסורת המשפט האזרחי של אירופה ומחוצה לה. עורכי דין רומיים יצרו מושגים משפטיים חדשים, רעיונות, כללים, מנגנונים ותקנות שרוב מערכות המשפט המערביות עדיין מיישמות. - בסמינר ייקרא חתך מייצג של טקסטים מהקורפוס של המשפט הרומי (בלטינית) ויידונו (בעברית) בנוגע להקשרים ההיסטוריים והמשפטיים שלהם. דוגמאות מייצגות ילקחו הן מהקטגוריות השונות של המשפט - *civile ius* (et *privatum*) - 'וכו פלילי משפט; חוקתי משפט; הדתי מהחוק והן - *ius honorarium*, *ius gentium* (*publicum*), לפי האינטרס של המשתתפים. מערכת המשפט הרומית, ההליכים והפרקטיקות המשפטיות יומחשו על ידי מקורות משנה רלוונטיים נוספים בני התקופות השונות כדי לזהות את ה"מקום בחיים" (*im Sitz im Leben*) התרבות של עיקריים והישגים מאפיינים להגדיר מנת ועל הרומי האזרחי המשפט של (*Leben*) המשפטית הרומית. משפטנים רומיים חשובים יוצגו באמצעות פירושיהם והתרומות שלהם לחוק וסדר בעולם הרומי.

מטרות הקורס:

התלמידות/ים יקראו וילמדו מגוון טקסטים משפטיים בלטינית בהקשרים ההיסטוריים והאינטלקטואליים שלהם כדי לקבל תובנה על אוצר המילים והטרמינולוגיה של המשפט הרומי, מקורותיו והיבטיו השונים. הם ירכשו ידע על ציר הזמן של התפתחות המשפט הרומי, מסורתו ופרשנותיו. הם ילמדו על הקודיפיקציה בשלהי העת העתיקה של פסיקה אקדמית בנוגע למשפט הפרטי ויכירו את המאפיינים המגדירים וההישגים העיקריים של התרבות המשפטית הרומית. בנוסף, הם ילמדו על מערכת המשפט והנהלים בפרקטיקה של בתי המשפט ברומא על ידי לימוד מבחר משפטים מפורסמים. הסינתזה של כל נושאי הקורס אמורה ליצור סקירה מקיפה ולאפשר לסטודנטים להעריך את הרלוונטיות של המשפט הרומי ומושגי היסוד שלו כיום.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- * לקרוא וללמוד טקסטים משפטיים בשפתם הלטינית המקורית ולהבין את ההקשרים הלשוניים שלהם;
- * לזהות את המקורות השונים של המשפט הרומי והקשריו;
- * להכיר את קו הזמן של התפתחות המשפט הרומי וקודיפיקציה שלו;
- * להבדיל בין המסורות, הקטגוריות, המושגים והרעיונות האידיאולוגיים השונים של המשפט הרומי;
- * להצביע על משפטנים רומיים חשובים ביותר ותרומתם לקורפוס המשפטיים;
- * להכיר את ההליכים והנהלים המשפטיים הרומיים
- * להעריך את המשמעות, החשיבות והערך של המשפט הרומי עבור חברות מודרניות
- * לבחור ולסנתז חומר מהרצאות וממקורות ראשוניים ומשניים מומלצים וכן ספרות מחקרית לשימוש בדיונים בעל פה ובכתב בנושאים מוגדרים.

שיטת ההוראה בקורס: הקריאה והניתוח של מקורות ראשוניים ומשניים בהקשר של המשפט הרומי והדיון במבחר ספרות מחקרית יזהו את המרכיבים העיקריים של הסדרי החוק והסדר ברומא העתיקה. טקסטים משפטיים לטיניים וטקסטי מקור נוספים (בתרגום) וכן ספרות מחקר מודרנית יופצו ויש להכין אותם מראש לכל מפגש בסמינר. בסמינר יתחלפו הצגות טקסטים של סטודנטים, מצגות פאוור פוינט של המורה, דיונים בכיתה ועבודה קבוצתית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

תכנית העבודה הבאה נותנת את המבנה העיקרי של הסמינר.

1. Introduction

1.1 Definitions - Categories - Subjects

1.2 Sources of Roman Law

1.2.1 The Legislative Authorities in Rome

1.2.2 The Roman Law Library - online editions of source texts

2. Civil and Religious Law

2.1 The Twelve Tables/leges XII tabularum - Eternal LAW before the Laws

2.2 S C de Bacchanalibus - Decree of the Roman Senate prohibiting the Bacchanalia: ILS 18; ILLRP 511; Livius 39, 17

2.3 Religio id est cultus deorum - The Framing of the Ideal Religious Laws: Marcus Tullius Cicero, De Legibus II 8,19-9.22

2.4 Religious Laws in a Colonial Constitution: lex Ursonensis 64-72; 125-128

3. The "Sitz im Leben" of Roman laws

3.1 Lawyers and Courts - A short overview

3.2 The Example: Roman Citizenship/civitas Romana

3.2.1 From the Lex Iulia de civitate Latinis et sociis danda (90 BCE) to the Constitutio Antoniniana de civitate peregrinis danda (212 CE) - A short survey

3.2.2 "Case studies" - Accusations of gaining Roman Citizenship illegally

3.2.2.1 Marcus Tullius Cicero, Pro Archia poeta (62 BCE)

3.2.2.2 Marcus Tullius Cicero, Pro Balbo (56 BCE)

5. Selected Readings of texts (choice of the students) from the Corpus Iuris Civilis and other sources

6. Concluding discussion: Roman Law in modern discourses about law, liberty and rights

חומר חובה לקריאה:

בעוד שהמיקוד העיקרי של הקורס הוא קריאת טקסטי מקור לטיניים בכיתה ובבית, הקריאה הנדרשת בפועל (ספרות מחקר, מאמרים מדעיים, פרקי ספרים וכו') תיקבע ביחס לקטגוריות החוק (טקסטי מקור ראשוניים ומשניים) לקריאה במהלך הסמינר. לכן, רשימת הקריאה הנדרשת הבאה מחולקת לחמישה חלקים <

החלק הראשון נותן פריטים ביבליוגרפיים לקריאת חובה לפני הסמינר.

החלק השני נותן רשימה של מבואות כלליים למשפט הרומי, התפתחותו ההיסטורית, מושגיו וקטגוריותיו. כל משתתפת/מתבקש/ת ללמוד לפחות אחת מהמבואות המוצעות (מסומנות ב-*) כספרות תומכת במהלך חודשי הסמינר כדי לכסות את הנושאים הרלוונטיים של הרקע ההיסטורי, הרעיוני והתיאורטי של המשפט הרומי. תלמידות/ים עשויות/ים למצוא עניין להכיר מראש את הנושאים העיקריים בהם עוסקת בדרך כלל ספרות זו - על ידי דפדוף בכמה מלוחות התוכן של פריטים אלה.

החלק השלישי נותן רשימה של מבואות כלליות להיסטוריה הרומית. שוב - כל משתתפת/מתבקש/ת ללמוד לפחות אחת מהמבואות המוצעות (מסומנות ב-*) כספרות תומכת במהלך חודשי הסמינר כדי לכסות את הרקע והשאלות התיאורטיות של ההיסטוריה הרומית. תלמידות/ים עשויות/ים למצוא עניין להכיר מראש לפחות את הנושאים העיקריים בהם עוסקת בדרך כלל הספרות ההיסטוריוגרפית - על ידי דפדוף בכמה מלוחות התוכן של פריטים אלה.

החלק הרביעי נותן רשימה של מאמרים על התפתחות החוקה הרומית כביכול, כמו גם של מוסדות פוליטיים-חברתיים ותרבות של רומא. יש להבין את התרומות הללו כקריאה נוספת המשלימה את הפריטים על ההיסטוריה הרומית בזמן עבודתנו בסמינר.

החלק החמישי נותן רשימה של מונוגרפיות או מאמרים מדעיים העוסקים בשאלות מיוחדות - בנושאי חוק וסדר או תחומי נושא בהם ידונו במהלך הסמינר. מאחר ועל מקורות רבים לקריאה יוחלט בשלב מאוחר יותר על ידי המשתתפות/ים במהלך הקורס - הרשימה בסעיף ה' היא ראשונית ונותנת לעת עתה בעיקר בחירה של מאמרים בנושאים שעשויים לדון בהם. פריטים ביבליוגרפיים נוספים יתווספו לחלק זה במהלך הקורס, אך כל הפריטים בסעיף ה' של הקריאה הנדרשת יפורסמו בבוא העת (במידת הצורך) ב-page.moodle בסדר כרונולוגי לפי הדינמיקה של העבודה שלנו במהלך הסמסטר.

1. Absolute obligatory reading before the seminar>

Michael C. Alexander, "Law in the Roman Republic", in: Nathan Rosenstein, Robert Morstein-Marx (eds.), *A Companion to the Roman Republic*, Hoboken, NJ: Wiley Blackwell, 2010, 237-255 (on moodle)

2. Introductions - Roman Law - ONE of the following bibliographical items marked as (*) - during the term:

Craik Anderson, *Roman Law*, Dundee: Dundee University Press, 2009 (online - Mount Scopus Library); 2nd edition published as> Craik Anderson, *Roman law essentials*, Edinburgh: Edingburgh University Press, 2018, 2nd edition (online - Mount Scopus Library).

Leslie Basil Curzon, *Roman Law*, London: Macdonal & Evans LTD, 1966 (actually a very comprised handbook/reference book/dictionary/short encyclopedy - and not to be suited for continous reading).

Rafael Domingo, *Roman law: an introduction*, London New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2018.

Gottfried Härtel, Elemér Pólay, *Römisches Recht und Römische Rechtsgeschichte*, Berlin Boston: De Gruyter, 2021.

Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law (Clarendon Law Series)*, Oxford: Oxford University Press, 2008, (rev. edition of the original 1962> online - Mount Scopus Library).

A. Arthur Schiller, *Roman law: mechanisms of development*, The Hague New York: Mouton, 1978 (online - Mount Scopus Library).

Rudolph Sohm, *The Institutes of Roman Law*, Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2002 (online - Mount Scopus Library).

Olga Tellegen-Couperus, *A Short History of Roman Law*, London New York: Routledge, 1993 (online - Mount Scopus Library).

3. Introduction - General Roman History - ONE of the following bibliographical items marked as (*) - during the term:

A) The Shorter Versions: Roman History

*John F. Matthews (JFMa), Art. "Rome (history) & History of Rome" in: Simon Hornblower, Anthony Spawforth (eds.), *The Oxford Companion to Classical Civilization*, Oxford, UK: Oxford University Press, 2014, 2nd edition, pp. 670-685 - good very densed presentation on Roman History.

*Andrew M. Riggsby, "Roman History - The Brief Version", in: idem, *Roman Law and the Legal World of the Romans*, New York: Cambridge University Press, 2010, pp. 11-24 (online - Mount Scopus Library).

B) The Longer Versions: Roman History

*Mary Beard, *SPQR. A History of Ancient Rome*, London: Profile Books, 2015 - recommended for a good, enjoyable reading.

*Lukas de Blois, Robartus Johannes van der Spek, *An Introduction to the Ancient World*, London, New York: Routledge, 1997, - part II: Rome, chap. 12-16, pp. 149-295 - best to get comprised information on certain chapters of Roman History - if needed).

*Klaus Bringmann, *A History of the Roman Republic*, Cambridge: Polity Press, 2007 (dt. *Geschichte der römischen Republik: Von den Anfängen bis Augustus*, Beck: München, 2002.)

4) History of Roman Constitution, Institutions and Culture

Peter Jones, Keith Sidwell, *The World of Rome. An Introduction to Roman Culture*, Cambridge: Cambridge UP, 1997.

Dennis P. Kehoe, "Law and Social Formation in the Roman Empire", in: Michael Peachin (ed.), *Social Relations in the Roman World*, Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 144-163.

Andrew Lintott, *The Constitution of the Roman Republic*, Oxford: Clarendon Press, 1999.

John A. North, "The Constitution of the Roman Republic", in: Nathan Rosenstein, Robert Morstein-Marx (eds.), *A Companion to the Roman Republic*, Malden, MA: Blackwell Publishers, 2006, pp.256-277.

Francisco Pina Polo, "SPQR. Institutions and Popular Participation in the Roman Republic", in: Paul J. Du Plessis, Clifford Ando, Kaius Tuori (eds.), *The Oxford Handbook of Roman Law and Society*, Oxford: Oxford University Press, 2016, pp. 85-97.

Adrian N. Sherwin-White, "The Roman Citizenship. Survey of its development into a world franchise", in: *ANRW I 2* (1972), 23-58.

Benjamin Straumann, "Constitutional Thought in the Late Roman Republic", in: *History of Political Thought 32.2* (2011), pp. 280-292.

Andrew Wallace-Hadrill, "Civitas Romana: The Fluidity of an Ideal", in: *Al-Masāq 32.1* (2020), p. 18-33 (online> <https://doi.org/10.1080/09503110.2019.1682854>).

5) Specific subjects:

José Luis Alonso, "The Constitutio Antoniniana and Private Legal Practice in the Eastern Empire", in: Kimberley Czajkowski (ed), *Law in the Roman Provinces*, Oxford: Oxford University Press, 2020, p. 44-64.

Richard A. Bauman, "The Lex Valeria de provocatione of 300 B.C.", in: *Historia. Zeitschrift für Alte Geschichte 22.1* (1973), pp. 34-47.

T. J. Cornell, "The Twelve Tables", in: idem., *The Beginnings of Rome. Italy and Rome from the Bronze Age to the Punic Wars (c. 1000-264 BC)*, London New York: Routledge, 1995, 272-292 (452-456).

Kurt von Fritz, "The Reorganisation of the Roman Government in 366 B.C. and the so-called Licinio-Sextian Laws", in: idem, *Schriften zur griechischen und römischen Verfassungsgeschichte und Verfassungstheorie*, Berlin New York: de Gruyter, 1976, pp. 329-373.

Peter Garnsey, *Social Status and Legal Privilege in the Roman Empire*, Oxford: Clarendon Press, 1970, esp. part IV *The Honosiores*, p. 221-280 (Mount Scopus Library DG 88 G3).

Simon Hornblower, Anthony Spawforth (eds.), *The Oxford Companion to Classical Civilization*, Oxford, UK: Oxford University Press, 2014, 2nd edition (online - Mount Scopus Library)> Various articles on aspects of "Roman Law"> adoption - adultery - citizenship - family. freedmen, freedwomen - Justinian's codification - law and procedure - lawyers - legal literature - marriage law - status (legal and social) - torture - Twelve Tables.

Andrew Lintott, "Legal Procedure in Cicero's Time", in: Jonathan Powell, Jeremy Paterson (eds.), *Cicero The Advocate*, Oxford New York: Oxford University Press, 2004, p. 61-78.

Ralph W. Mathisen, "Peregrini, Barbari, and Cives Romani: Concepts of Citizenship and the Legal Identity of Barbarians in the Later Roman Empire", in: *American Historical Review* 111.4 (2006), pp. 1011-1040.

Jörg Rüpke, "Religion in the *lex Ursonensis*", in: *idem.*, *From Jupiter to Christ: On the History of Religion in the Roman Imperial Period*, Oxford: Oxford University Press, 2014, pp. 113-136 (also in: Clifford Ando, Jörg Rüpke (eds.), *Religion and Law in Classical and Christian Rome*, Stuttgart: Steiner, 2006, pp. 34-46).

חומר לקריאה נוספת:

הפריטים הביבליוגרפיים להלן נחשבים לקריאה נוספת במובן הרחב. הם כוללים: (א) קבצי מאמרים נוחה גישה ומעניקים ברומא ובמשפט בחברה, בהיסטוריה העוסקים (handbooks/companion) למצגות עדכניות של תחומי מחקר; (ב) מאמרים בנושאים כלליים וספציפיים מעבר לקווים הספציפיים של הסמינר.

(a) *Handbooks and Companions* - for up-to-date on core issues and questions of Roman History, Law, Society, Institutions

Markus D. Dubber, Christopher Tomlins (eds.), *The Oxford Handbook of Legal History*, Oxford: Oxford University Press, 2018 (online - Mount Scopus Library).

Simon Hornblower, Anthony Spawforth (eds.), *The Oxford Companion to Classical Civilization*, Oxford, UK: Oxford University Press, 2014, 2nd edition (online - Mount Scopus Library).

Caroline Humfress, David Ibbetson, Patrick Olivelle (eds.), *The Cambridge Comparative History of Ancient Law*, Cambridge, UK; New York USA; Port Melbourne, Australia: Cambridge University Press, 2024 (online - Mount Scopus Library).

David Johnston (ed), *The Cambridge Companion to Roman Law*, Cambridge: Cambridge University Press, 2015 (online - Mount Scopus Library).

Paul J. du Plessis, Clifford Ando, Kaius Tuori (eds.), *The Oxford Handbook of Roman Law and Society*, Oxford, UK: Oxford University Press, 2016 (selected chapters will

be read in class - Law Library Mount Scopus: Upper Level Guzik; G 34(37)/OXF).

Andrew M. Riggsby, *Roman Law and the Legal World of the Romans*, New York: Cambridge University Press, 2010 (online - Mount Scopus Library). - In this book, Andrew Riggsby offers a survey of the main areas of Roman law, both substantive and procedural, and how the legal world interacted with the rest of Roman life. Emphasising basic concepts, he recounts its historical development and focuses in particular on the later Republic and early centuries of the Roman Empire. The volume is designed as an introductory work, with brief chapters that will be accessible to college students with little knowledge of legal matters or Roman antiquity. The text is also free of technical language and Latin terminology. It can be used in courses on Roman law, Roman history, or comparative law, but it will also serve as a useful reference for more advanced students and scholars - more a handbook/reference book - to be consulted on different subjects - like Roman History (very brief essential version).

Nathan Rosenstein, Robert Morstein-Marx, *A Companion to the Roman Republic*, Blackwell Publishing: Oxford, 2006.

Roman Law - Further Aspects and Readings
Clifford Ando, "Roman Law", in: Markus D. Dubber, Christopher Tomlins (eds.), *The Oxford Handbook of Legal History*, Oxford, UK: Oxford University Press, 2018, pp. 663-680 (online - Mount Scopus Library) - the chapter describes the history of studying Roman law and describes the contours of contemporary study as the product of complex and imbricated historical factors.

Leanne Bablitz, "Roman Society in the Courtroom", in: Michael Peachin (ed.), *Social Relations in the Roman World*, Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 317-334.

Erica M. Bexley, Giannēs Ziōgas (eds.), *Roman Law and Latin Literature*, London, UK; New York, NY: Bloomsbury Academic, Bloomsbury Publishing Plc, 2022 (online - Mount Scopus Library).

Peter Garnsey, 'Roman Citizenship and Roman Law in the Late Empire', in: Simon Swain, Mark Edwards (eds.), *Approaching Late Antiquity: The Transformation from Early to Late Empire*, Oxford: Oxford University Press, 2006, pp. 133-155 (online - Mount Scopus Library).

Judith Evans Grubbs, *Women and the Law in the Roman Empire. A sourcebook on marriage, divorce and widowhood*, London New York: Routledge, 2002 (Mount Scopus Library DG 91 G78 2002).

Kimberley Czajkowski (ed), *Law in the Roman Provinces*, Oxford: Oxford University Press, 2020 - a variety of contributions to the subject (online - Mount Scopus Library).

Peter Garnsey, *Social Status and Legal Privilege in the Roman Empire*, Oxford: Clarendon Press, 1970.

Jacob Giltaij, Kaius Tuori, "Human rights in Antiquity? Revisiting anachronism and Roman law", in: Pamela Slotte, Miia Halme-Tuomisaari (eds.), *Revisiting the Origins of Human Rights*, Cambridge: Cambridge University Press, 2015, 39-63.

Tony Honoré, *Ulpian. Pioneer of Human Rights*, Oxford: Oxford University Press, 2002, 2nd ed., (online - Mount Scopus Library).

Georgy Kantor, "Ideas of Law in Hellenistic and Roman Legal Practice", in: Paul Dresch, Hannah Skoda (eds.), *Legalism: Anthropology and History*, Oxford: Oxford University Press, 2021, p. 55-83 (online - Mount Scopus Library).

Andrew William Lintott, *Judicial Reform and Land Reform in the Roman Republic* (New Edition, with translation and commentary of the laws from Urbino), Cambridge: Cambridge University Press, 1992 (Mount Scopus Library DG 88 L56 1992; Law Faculty Library Mount Scopus, Upper Level Guzik (G 34 (37)/LIN)). '.

A. J. Marshall, "The survival and development of international jurisdiction in the Greek world under Roman rule", in: ANRW II 13 (1980), 626-661.

Wilfried Nippel, *Public Order in Ancient Rome*, Cambridge: Cambridge University Press, 1995 (online - Mount Scopus Library).

Paul A. Vander Waerdt, "Philosophical influence on Roman jurisprudence? The case of Stoicism and Natural Law", in: ANRW II, 36.7 (1994), 4851-4900.

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 80 %
נוכחות / השתתפות בסיוור 20 %

מידע נוסף / הערות:

המוקד העיקרי של הסמינר הוא קריאת מקורות שונים בלטינית. לכן, בחינת פטור ללטינית קלאסית היא תנאי מוקדם הכרחי לרישום והשתתפות בקורס. סמינר לתארים מתקדמים זה פתוח לסטודנטים מתקדמים לתואר ראשון בשנה ג' (באישור המורה).